

TYVERI- OG HÆRVÆRKSSIKRING AF BUTIKKER

Tyve og skarnsfolk har der altid været, men nogen større historisk tradition for tyveri- og hærværkssikring af butikker har vi ikke. Nok har man gennem århundreder haft kældervinduerne i de finere huse fast tilgitrede, men det store sikringsbehov, som vi kender i dag, har der ikke været tale om. Det har flere årsager.

Butiksfacader med større udstillingsvinduer opstod først i midten af 1800-tallet. Før den tid havde de forskellige håndværk værksted, salgsbod og bolig i et og samme hus og kunne således selv passe på værdierne dag og nat. Bodden var tit lukket til med et par skodder, som om dagen blev åbnet ud til gaden. Borgerne færdedes ikke ude om natten, og de handlende havde derfor ingen glæde af at have varerne udstillet i vinduerne, men kunne skodde godt og forsvarligt til.

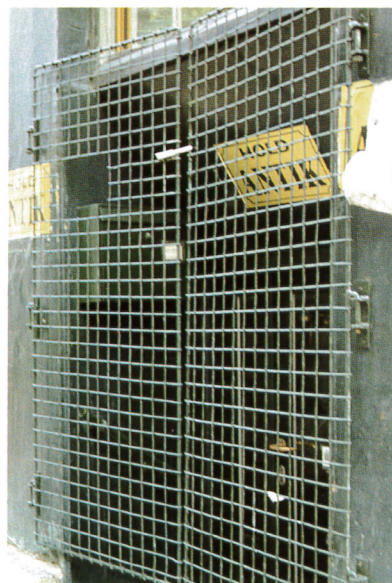
Nutidens mønster for detailhandel og byerhverv, hvor huset efterlades tomt i hel- eller halvtomme byområder efter klokken 18, gør i al almindelighed butikker og kontorer sårbare over for indbrud og hærværk. Den øgede kriminalitet også på de områder er blevet mere og mere mærkbar for butiksindehaverne, og det er nu sådan, at mange slet ikke kan få deres varelager og andre værdier forsikrede, hvis lokalerne ikke tyveri- og hærværkssikres.

Nogle typiske problemer

Mange af vore historiske bykerner er centre for detailhandelen, forlystelseslivet og i det hele taget for det pulserende byliv på godt og ondt. Spørgsmålet er, om det er ønskeligt, at gaderne i de bykerner skal have butiksvinduer, der efter mørkets frembrud ligner fængselsceller.

I de norditalienske renaissancebyer, der var en stor inspirationskilde for generationen af arkitekter omkring Martin Nyrop, Københavns Rådhus' arkitekt, er meget store, kunstfærdige vinduesgitter i smedejern et vigtigt element i arkitekturen. Så det prøvede man naturligvis at bringe med hjem til Danmark. Men på Københavns Rådhus var der kun råd til to små, om end ret fine og ypperligt kunstsmedede vinduesgitter til to toiletter i stueetagen. Men for dem, der finder disse, når man går rundt om rådhuset, er det dagens oplevelse.

Tyverisikring af butiksvinduer med jerngitter kan gøres pænt og gennemarbejdet (t.v.), hovsaagtigt (i midten) eller decideret utilpasset og skæmmende (t.h.).
 Foto Hegelund.

I mange af sydens byer er der tradition for fuldstændigt at tillukke butikkerne uden for åbningstiden, og ingen kan påstå, at bymiljøet af den grund mister sin charme - forklaringen er, at man i syden færdes mere i gaderne, også efter mørkets frembrud, hvorved de stadig virker levende. Her i landet skal der mere til at lokke os ud om aftenen - spændende butiksvinduer f.eks.

Ønsket om sikring skal derfor afvejes mod ønsket om oplevelsesrige, dragende butiksvinduer, som kan stimulere den forretningsdrivendes salg.

Foranstaltninger til tyveri- og hærværkssikring har ikke nogen historisk tradition med hensyn til type eller design, og det kan give problemer på bevaringsværdige huse - hvilke løsninger passer til facaden, hvilke skæmmer den?

Valg af sikring

Før man som butiksindehaver i et fredet eller bevaringsværdigt hus beslutter sig for tyveri- og hærværkssikring, bør følgende forhold indgå ved vurderingen:

- Beliggenhed
- Vareart
- Vareudstilling
- Sikringens anlægs- og driftsudgifter
- Sikringens udseende

Beliggenheden har betydning for risiko for tyveri eller hærværk – her har der statistisk vist sig at være betydelige variationer inden for et givet byområde. Høj hærværkshyppighed er ikke nødvendigvis sammenfaldende med høj tyverihyppighed.

Vareart

Risiko for tyveri er i nogen grad afhængig af, hvilke varer der handles med, hvorimod forretningstypen i mindre grad påvirker risikoen for hærværk.

Vareudstilling

De fleste butikker ønsker at præsentere deres varer bedst muligt, men der kan være forskel på dag- og aftenbehov, hvor nogle butikstyper ikke har stort behov for at udstille varer efter lukketid.

Anlægs- og driftsøkonomi

En lav anskaffelsespris vil for nogle butiksindehavere veje tungere end størrelsen af evt. fremtidige driftsudgifter. For alle er det imidlertid vigtigt at kunne tegne en forsikring, der i fornuftigt omfang dækker tyveri- og hærværksrisici. Forsikringsselskaberne har kategoriseret forskellige sikringstyper for herigennem at afgøre sikringsforanstaltningens indflydelse på forsikringspræmien. Ved beskrivelse af forskellige sikringstyper er i det følgende selskabernes kategorisering anført.

Sikringens udseende

Som butiksindehaver i en bevaringsværdig ejendom har man som regel interesse i, at butiksfacaden i sin helhed fremtræder smukkest muligt. En af grundene ved valg af forretningens placering har måske netop været de kvaliteter, som det historiske bymiljø og det bevaringsværdige hus har. Skæmmende forandringer på et bevaringsværdigt hus vil kunne modvirke dette og således ikke skabe velvilje hos mange kunder. Samtidig kan sådanne forandringer medvirke til at ændre både byernes og gadernes karakter.

Etablering af tyveri- og hærværkssikring på bevaringsværdige facader bør derfor ske med størst mulig respekt

for deres arkitektoniske og historiske egenart. Det kan frembyde problemer, og ikke alle produkter eller systemer på markedet er lige velegnede. Man bør i den forbindelse også overveje, om der er brug for udvendigt eller indvendigt placeret tyveri- og hærværkssikring.

Udvendig sikring skal kunne monteres i vinduesfalsen og må ikke gå ud over facadeflugten. Desuden skal den kunne fjernes i dagtimerne. Ved indvendig placering er foranstaltningens indflydelse på facadens udseende mindre betydningsfuld, men vinduesglasset forbliver ubeskyttet mod eventuelt hærværk.

Pressegitter

Et pressegitter er udført som et retvinklet net af svær ståltråd omgivet af en kraftigere dimensioneret ramme. Det kan leveres efter mål og bruges såvel inden for som uden for vinduesruden. Gitteret fastgøres med særlige beslag og fastlåses som regel hertil med hængelås. Det medfører et vist dagligt besvær med af- og påmontering, men er til gengæld en af de billigste sikrings-

Smedejernsgitter til sikring af kældervindue

typer i anskaffelse. Pressegitteret karakteriseres af forsikringsselskaberne som hæmmende.

Når man bruger pressegitre på en bevaringsværdig facade, er det vigtigt, at det placeres så langt tilbage i muråbningen som muligt for at tilstræbe, at facadens reliefvirkning samt vekselvirkningen mellem murflader og murhuller ikke forstyrres. Endvidere bør man også male gitteret i vinduets eller dørens farve. Sidst, men ikke mindst bør man ved måltagning og tilpasning

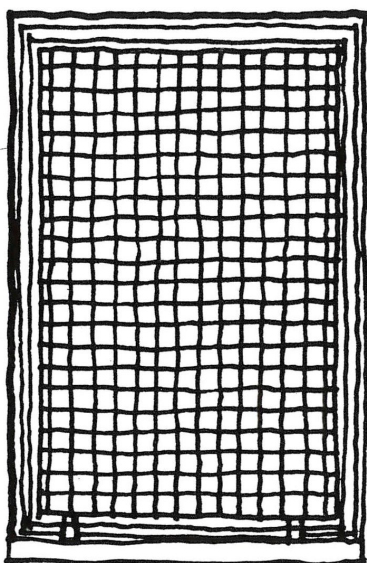
af gitteret sørge for, at det ikke dækker for karakteristiske vinduesdetaljer som for eksempel profileringer.

Smedede gitre

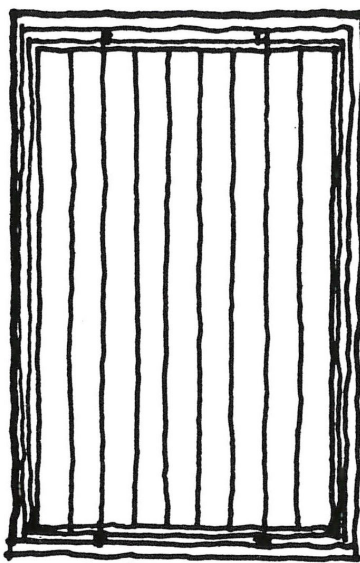
Et smedet gitter kan udføres som individuelt håndværksarbejde med mulighed for både heldigt og uheldigt udseende. Til vinduer kan de ofte blive for tunge, og man bruger derfor tit de mindste dimensioner inden for den omgivende ramme kombineret med en vis åbenhed i mønstret. Det kan påvirke sikringseffektiviteten.

Til tilbagetrukne butiksdøre hængsles der ofte i den udvendige facadeflugt

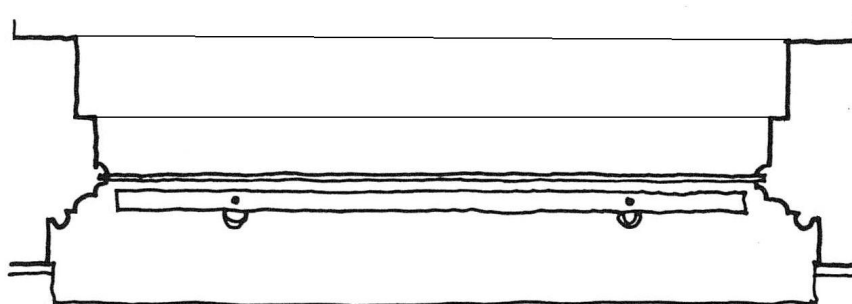
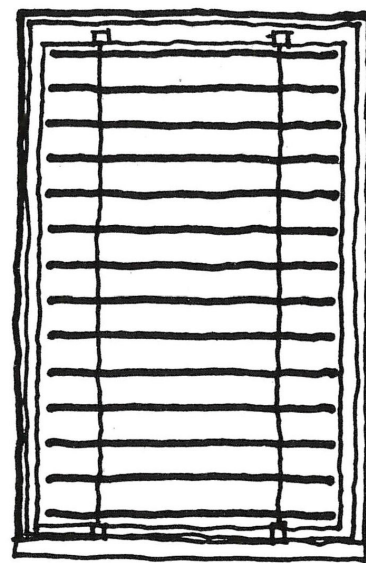
smedede gitterfløje, som kan åbnes og stå fast anbragt i nichen i åbningstiden. Når man bruger gitre til vinduessikring på en bevaringsværdig ejendom, bør man undgå at gøre dem permanente, så de døgnet rundt bliver til en fast bestanddel af facadens udtryk. Smedede gitterlåger ved døre og andre smedede gitre bør i almindelighed gives et design, der er afstemt til husets udseende, så efterligninger af historiske stilarter

Gitrene set udefra

Inde

Snit

Ude

Eksempel på forskellige gittertyper indpasset i et murhul.

Smukt og enkelt dørgritter i smedjærn i København. Når butikken er åben, står det todelte gitter op langs dørhullets sider – hvor de også pynter. Foto: Anne Lindegaard

Lukket saksegitter. Ved siden af, smedede vinduesgitre. Foto: Anne Lindegaard

Pressegitter, der er indpasset i vindueshul. Foto: Anne Lindegaard

Gitteret her er udformet efter det samme princip, men er lidt mere uvenligt og spidst afsluttet for oven. Som modvægt står der et dekorativt blomsterarrangement lige bag gitteret.

Åbent saksegitter. Foto: Anne Lindegaard

Pressegitter, der er indpasset i vindueshul. Foto: Anne Lindegaard

kan være mindre velegnede i forhold til et nøgternt, men velproportioneret moderne design.

Ved udformning af smedede gitre bør man tilstræbe, at godstykkelserne set udefra bliver så smalle som muligt og i stedet sikre gitterets styrke ved, at de enkelte stænger gøres dybere. Til kældervinduer kan man skråtstille de vandrette stænger som persiennet. På den måde bliver indblikket så åbent som muligt. Det er vigtigt, at gitrene monteres inden for facadeflugten i lighed med pressegitteret. Ved at malerbehandle det smedede gitter i samme farve som vinduer eller døre kan der opnås en særlig god helhedsvirkning. Smedede gitre kan forventes at opnå sikringsklassifikationen standsende.

Saksegitre

Saksegitre er fastmonterede, udfoldelige stålgitre, som kan stå sammentrykkede i butikkens åbningstid. Det giver en række driftslettelser, når man ikke skal afmontere, bære, sætte i depot etc. Sikrings effektiviteten betragtes som regel af forsikrings selskaberne som standsende.

I Barcelona er man glad for jern. Så en forretning, der sælger smedjernetlæger og andet af jern, kan både være hermetisk og utilnærmeligt lukket, og samtidigt reklamere for sine produkter.

Med deres meget dominerende mønstervirkning er det ikke nogen umiddelbart velegnet sikringstype til bevaringsværdige facader, hvad enten det drejer sig om vindues-, dør- eller portåbninger. Især hvor saksegitteret har en farve, der er meget afvigende fra facaden, er anbringelse uden på murfladen uacceptabel. Saksegitteret i sammentrukket stand vil altid fylde en del og dermed udgøre et fremmedelement på huset.

Rullegitre

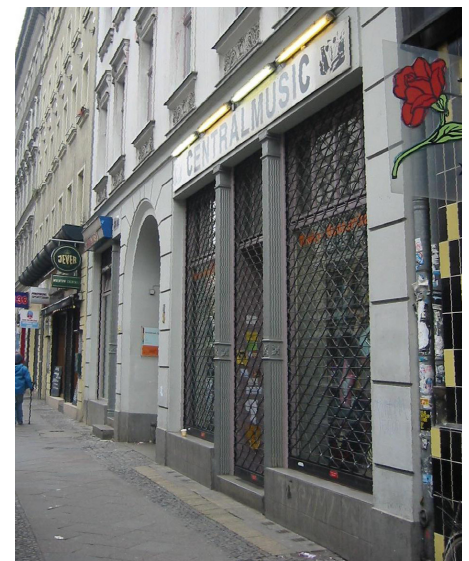
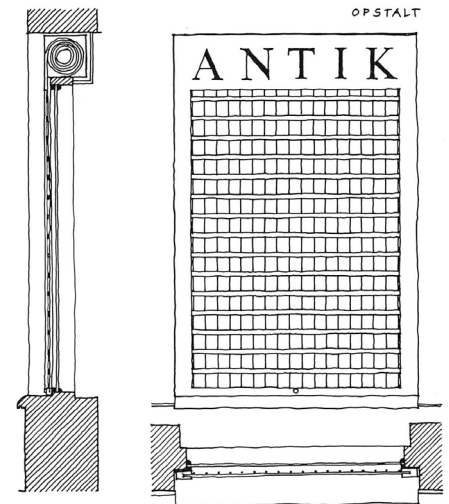
Rullegitre er som regel lodret kørende net- eller gitterkonstruktioner med den egenskab, at de kan rulles op som et rullegardin i butikkens åbningstid. De er beregnet til montering inden for glasruden, hvor de af forsikringselskaberne som regel klassificeres som standsende. Indvendigt monterede er rullegitre således en sikringsmetode, der kan være velegnet i æstetisk henseende, når det gælder fredede eller bevaringsværdige facader, selv om de

om aftenen med deres forholdsvis tætte netværk har en betydelig afskærmende virkning for indblikket til udstillingen. Det indvendige rullegitter løser imidlertid ikke alle hærværksproblemer, for rudeknusning kan foregå uhindret.

Tremmer

Traditionelt blev byhusenes kældervinduer forsynet med tremmer eller jernstænger, indfældet i vindueskarmtræ eller murfals – det giver en umiskendelig fængselsassociation og synes derfor ikke særligt velegnede til udstillingsvinduer i gadeniveau.

Som permanent sikring af deciderede kældervinduer er tremmer, især lodrette og monterede inden for vinduet, en æstetisk forsvarlig løsning til bevaringsværdige bygninger. Tremmerne bør dog ikke overdimensioneres, og der bør ikke bruges krydsende tremmer. Deres overfladebehandling bør være som vinduestræværkets.

Rullegitre kan, som navnet siger, rulles op og forekomme helt skjulte i oprullet tilstand.

Skodder

En del bevaringsværdige huse er født med træskodder, som kan åbnes og fastholdes på murpillerne. Facader, der ikke har haft skodder fra opførelsen, bør heller ikke forsynes med dem for at sikre mod tyveri eller hærværk. Hertil er skodder en for dominerende del af det arkitektoniske udtryk.

Når forretningen lukker, lukkes de to skoddedøre i, og står fortsat meget pyntelige med deres blankmalede overflader med forgyldte stafferinger – i harmoni med forretningsskiltet. Foto: Anne Lindegaard

Panserglas og polycarbonat

Panserglas består af flere sammenklæbede lag glas og findes i forskellige gennembrudshæmmende grader. Polycarbonat er et glasklart plastmateriale med stor gennembrudshæmmende effekt.

Selvom den slags glas giver en effektiv sikring mod gennemtrængning, vil der altid kunne forøves beskadigelser i overfladen med skarpe eller hårde genstande – knusning af yderste glaslag i pariserglasset og beskadigelser i overfladen på polycarbonatpladen. Ruderne eller pladerne skal i så fald udskiftes, og udgiften hertil er anselig.

Til bevaringsværdige bygninger har metoden betydelige æstetiske fordele, hvor der ikke er vinduer med sprosser. På grund af tykkelsen, der varierer fra 20 til 70 mm, kan panserglas ikke isættes på traditionel vis. Hvor vinduet udgør én stor glasflade, vil man som regel kunne foretage en tilfredsstillende

ombygning af karmen til formålet. Polycarbonatpladen er særlig anvendelig som beskyttelsesplade foran vinduet og kan således være en velegnet foranstaltning for de fleste vinduestyper. Ved monteringen af polycarbonatplader bør det tilstræbes, at fastgørelsesbeslagene udføres så diskret som muligt, men samtidig på en sådan måde, at en eventuel udskiftning af pladen er mulig. Denne sikring vil kunne klassificeres som hæmmende.

LITTERATUR OG LINKS

Links

Information om Bygningsbevaring: Kulturstyrelsen
www.kulturstyrelsen.dk/information-om-bygningsbevaring/

- Butikkers skiltning og belysning
- Butiksfacader og markiser

BYG-ERFA Byggeteknisk Erfaringsformidling (kræver abonnement og password)

www.byg-erfa.dk

- Valg og montering af indbrudshæmmende glas (sikringsglas) (31) 98 02 10
- Skader på glasoverflader, 2. udg. (31) 99 02 16
- Bygningsglas - funktionsglas og – ruder (31) 08 11 20
- Graffiti på bygningsfacader – fjernelse og forebyggelse (21) 00 10 17

KOLOFON

Titel

Tyveri- og hærværkssikring af butikker

Oplæg

Tekstoplæg: Anders og Lars Hegelund, arkitekter m.a.a.

Tegninger: Tegnestuen Kvisten

Foto: Søren Vadstrup. Hvor intet andet er nævnt

Copyright, redaktion og udgiver

Kulturstyrelsen, Kulturministeriet

Opdateret

December 2012: Søren Vadstrup, Arkitekt m.a.a., Center for Bygningsbevaring

Yderligere oplysninger

Kulturstyrelsen

H.C. Andersens Boulevard 2

1553 København V

Telefon 33 73 33 73

Tyverisikring er én ting – her et pressegitter på butiksdøren, men 'hærværkssikring' – her i form af graffiti, er en anden sag. Et pænt udseende er faktisk en vigtig del af selve sikringen af butikken. Derfor skal man straks fjerne graffiti og løbende holde udseendet ved lige.